

Complexnummer: 512016

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Heukelum

Aantal complexonderdelen

5

Monumentnummers van complexonderdelen

512017, 512018, 512019, 512020, 512021

Woonplaats

Heukelum

Gemeente

West Betuwe

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdoject

Heidensweg 1, 4161 AA te Heukelum

Complexomschrijving

Complexomschrijving

De historische buitenplaats HEUKELUM ligt op de zuidelijke oever van de Linge ten oosten van het stadje met dezelfde naam. Het in structuur en detail goed bewaard complex bestaat uit een HOOFDGEBOUW (Kasteel Heukelum) (1), de HISTORISCHE PARKAANLEG (2), BOUWHUIZEN (3), INRIJHEK (4) en OPHAALBRUG (5).

In de 13de eeuw lag ter plaatse een door een telg uit het geslacht Van Arkel gesticht kasteel, Merckenburgh genaamd. Dit werd verwoest en herbouwd in de 14de eeuw. Het bestond daarna uit vier vleugels rond een binnenplaats, waaronder een zaalgebouw aan de westkant, een forse ronde toren op de noordoosthoek en de nog bestaande poorttoren aan de zuidkant. Het kasteel lag in een dubbele omgrachting. Tussen de eerste en tweede gracht stond een poortgebouw. In 1672 is dit kasteel door de Franse troepen opgeblazen. De huidige verschijningsvorm van kasteel Heukelum dateert uit de jaren na 1734 toen in opdracht van Johan van der Stel een nieuw gebouw tegen de overgebleven poorttoren is opgetrokken, deels op de binnenplaats en deels op fundamenten van het oude kasteel. De omgrachting direct om het kasteel is behouden gebleven. Daarbuiten verrezen twee bijgebouwen. Van de tweede gracht zijn restanten bewaard. Om het huis heen bevindt zich een parkaanleg uit de 18de en 19de eeuw. Op het kasteleiland is bij de reconstructie van de keermuren in 2003, waar in de jaren twintig van de 19de eeuw na de grote overstroming als noodmaatregel een talud tegenaan gelegd was, de omtrek van de ronde toren op de noordoosthoek aangetroffen en deels weer opgemetseld. Het wegen- en dijkstelsel met de daartussen liggende open ruimtes tussen kasteel en het stadje Heukelum staat als zodanig al op de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1560) aangegeven. Die situatie is nog steeds aanwezig. De torens van kasteel en kerk zijn op elkaar

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

georiënteerd.

Omgrenzing.

Aan de zuidkant wordt de buitenplaats begrensd door de Heidensweg, aan de oostkant door de Aspersense wetering, aan de noordkant door de Lingedijk en aan de westkant door de Voorstraat (voorheen Ooststraat; hier stond in het verleden de Oostpoort). De omgrenzing en de complexonderdelen staan op de bijbehorende kaart aangegeven.

Waardering

De historische buitenplaats Heukelum is van algemeen cultuurhistorisch, tuinhistorisch en stedenbouwkundig belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de aanwezigheid van middeleeuwse restanten van het kasteel Merckenburgh;
- wegens de uitbreiding in 1734 en volgende jaren met een goed bewaard gebleven 18de-eeuws bouwdeel;
- wegens de ligging in een tot de Middeleeuwen teruggaande structuur van wegen;
- wegens de herkenbare restanten van een 18de-eeuwse parkaanleg waar overheen in de eerste helft van de 19de eeuw een bescheiden landschapspark is geprojecteerd;
- wegens de relatie van hoofd- en bijgebouwen met het omringende park;
- wegens de visuele en fysieke relatie met het stadje Heukelum.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 512017

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	20 december 2004
Kadaster deel/nr	82927/172

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Heukelum	West Betuwe	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Heukelum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heukelum	D			452

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 1: Hoofdgebouw (kasteel Heukelum) (Heidensweg 1; op de bijbehorende kaart aangegeven met nr. 1).

In 1672 is het middeleeuwse kasteel verwoest. Alleen de poorttoren bleef bestaan. In de jaren na 1734 is een nieuw huis gebouwd op rechthoekige plattegrond. Het huis staat op een eiland binnen de keermuren van het middeleeuwse kasteel, waar het fundament van de ronde hoektoren in het noordoosten na restauratie weer zichtbaar gemaakt is en is via een ophaalbrug (zie hiervoor onderdeel 5) toegankelijk. Het huis bestaat uit drie bouwlagen met een zolder: een lage kelder verdieping met daarboven een bel-etage, een eerste verdieping en een zolder onder een omlopend schilddak met pannen belegd en schoorstenen op de hoeken. Van het in oorsprong middeleeuwse kasteel is de ingangspoort een restant. Deze is opgetrokken in rode baksteen, met steunbeerachtige aanbouwsel aan de voorkant. De toren heeft een borstwering met kantelen en twee uitgekraagde arkeltorentjes waartussen uitmetselingen. Hij wordt door een 18de-eeuwse achthoekige koepel met spits bekroond. Centraal aan de voorzijde een rijk bewerkte entree bestaande uit een pilasteromlijsting waarin een deur met getordeerde middennaald en bovenlicht met palmettendecoratie en spaakroeden. Het verdiepingsvenster heeft een hoofdstel met tandlijst en een bovenlicht met spaakroeden, gemaakt in 1826. Links naast de entree bevindt zich een marmeren zonnewijzer in Lodewijk XV-vormen. De achtergevel heeft eveneens een rijk bewerkte entreepartij met een eenvoudige opgaand trapbordes uit deze eeuw. In voor-, zij- en achtergevels acht- en zesruits vensters. Het interieur heeft een centrale middengang op alle verdiepingen en een dwarsgang direct achter de poorttoren met het trappenhuis aan de linkerkant. In de onderverdieping bevinden zich de keukens met enkelvoudige balkaag en granito vloer (XXa) aan de linkerkant (west) en kelders met platte gewelven tussen gordelbogen (1826-1827) aan de oostkant. De middengang op de bel-etage is met hardstenen platen belegd. De met deuren en nissen symmetrisch ingedeelde gang is over de gehele lengte van stucversieringen op wanden en plafonds in Régence stijl voorzien. De op de gang uitkomende eiken paneeldeuren hebben geprofileerde omlijstingen en uitkragende bovendorpels. Rechts voor een salon met serviezenkast en paneellambrisering (18de-eeuws), figuratief stucplafond en schouw (1821).

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Daarachter de zaal met enkelvoudige balklaag, 18de-eeuwse paneellambrisering, 18de-eeuws met jachttaferelen beschilderd jutebespanning (gesigneerd 'Roest'), marmeren schouw met boezem uit 1884 in neo-Lodewijk XIV-vormen. Boven de schouw een bloemstillevens uit 1884 van A. van Hogendorp-'s Jacob. Links voor een kamer met 18de-eeuwse paneellambrisering, figuratief stucplafond en marmeren schouw uit het eerste kwart van de 19de eeuw. Alkoof omring met neo-17de-eeuwse betimmering. Links achter, boven de keuken, de eetkamer met enkelvoudige balklaag en marmeren schouw. Blinde deuren. Tussen beide kamers in een klein vertrek onder de trap dat als dienkeuken fungeerde. Hier kwam de etenslift vanuit de keuken uit. De vertrekken op de verdieping zijn alle van paneellambrisering voorzien. De torenkamer midden voor is in 1927 voorzien van een eikenhouten lambrisering met paneel- en beslagwerk, een 17de-eeuwse schouw met zandstenen hermen en een gesneden eikenhouten boezem met pastorale scènes. De constructie van de koepel bestaat uit acht halve spanten tegen een ringbalkconstructie. In de koepel is een mechanisch uurwerk opgesteld (1950, fa. De Klok uit Aarle Rixtel) met luidklok uit 1749 van Ciprianus Crans Iansz. uit Amsterdam.

Waardering

Het HOOFDGEBOUW (Kasteel Heukelum) behorend tot de historische buitenplaats Heukelum is van bijzonder cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de zichtbare middeleeuwse restanten aan poorttoren, keermuur en fundament met ronde hoektoren;
- wegens het in opzet en structuur goed bewaarde 18de-eeuwse huis;
- wegens de 18de-eeuwse indeling en belangrijke 18de- en 19de-eeuwse interieuronderdelen van het huis;
- wegens de ligging in een parkaanleg binnen een tot de Middeleeuwen teruggaande structuur van paden en open ruimten;
- wegens de visuele relatie met het stadje Heukelum;
- wegens de visueel- en functioneel ruimtelijke relatie met de overigen onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Kasteel

Monumentnummer*: 512018

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	20 december 2004
Kadaster deel/nr	82927/181

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Heukelum	West Betuwe	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Heukelum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heukelum	D			443
Heukelum	D			429
Heukelum	D			451
Heukelum	D			5
Heukelum	D			450
Heukelum	D			452

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: Historische tuin- en parkaanleg (Heidensweg by 1; op de bijbehorende kaart aangegeven met nr. 2).

Het middeleeuwse kasteel lag in een stelsel van grachten waarvan de binnengracht geheel en de buitenste gracht voor een deel nog aanwezig is. Een regelmatig ingedeeld park met rechte met bomen beplante lanen rondom en een vak met elkaar kruisende lanen met een vijver op het snijpunt ten westen van het huis kwam in de jaren na 1734 tot stand. Bestaande structuren als de op het stadje gerichte oprijlaan, de vanouds met eiken en iepen beplante dijk aan de noordkant, de weg aan de zuidkant en de verbindende lanen werden hierbij betrokken. Een recht op het kasteel aanlopende oprijlaan verbreedde zich ter hoogte van het voorplein tot een ronde parterre. Deze lanenstructuur en de vijver zijn nog steeds herkenbaar onder het in de eerste helft van de 19de eeuw aangelegde landschapspark. De veranderingen in landschapsstijl waren eenvoudig, rekening houdend met de terreinomstandigheden waarop een grootse aanleg niet direct voor de hand ligt, en bestonden uit het vergraven van verschillende waterlopen en een deel van de gracht, alsmede uit het aanbrengen van een bescheiden reliëf en beplanting op het terrein van de omgrachte boomgaard 'Het Paradijs' ten oosten van het huis. De volgende elementen in het park zijn van historisch belang:

- de al in de Middeleeuwen bestaande oprijlaan die loopt vanaf de Heidensweg tot aan de Lingedijk, in een hoek van 90° aftakt en bij het toegangshek (zie hiervoor onderdeel 4) recht aanloopt op het kasteel en daarna doorgaat tot de Asperense wetering;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- de met forse boomgroepen omkaderde binnengracht rond het kasteel en de restanten van de buitengracht die van middeleeuwse oorsprong zijn en in de vroege 19de eeuw vergraven dan wel deels zijn gedempt, samenhangend met de veranderingen in landschapsstijl;
- de rechte lanen met eiken en kastanjes rond het park, die onderdeel vormen van de formele aanleg uit de 18de eeuw en reeds op de kaart van Van Deventer (ca 1560) staan aangegeven;
- het vak ten zuidwesten van het kasteel (rechts van de oprijlaan) met een wandelbos waarin een ronde kom en restanten van een kruisvormig padenpatroon uit de 18de eeuw, begeleid door een laanbeplanting van eiken. Van de eiken is vooral het oost-west lopende deel goed herkenbaar. Van de noord-zuid lopende laan is het iets hoger liggende talud en een enkele eik overgebleven. Na 1823 (kadastrale minuut) is de ronde kom met een slingerende beek verbonden met de afwatering aan de zuidkant van het terrein.
- het vak ten zuiden van het huis een door water omgeven eiland, 'Het Paradijs' genaamd. De voormalige boomgaard is in de 19de eeuw landschappelijk ingericht door het grondvlak met een reliëf te verrijken en door de aanplant van enige solitairen. In dit gedeelte stond een theekoepel met zicht op het kasteel, waar de fundamenten nog van resteren. Het eiland is toegankelijk via twee door keien gevormde bruggen met cementrustieke zijanten (begin 20ste eeuw). Een derde brug ligt over de verbinding tussen de slotgracht en de waterloop rond Het Paradijs.
- het wandelbos ten oosten en noorden van het huis met slingerpaden;
- de in de 19de eeuw tot stand gekomen moestuin met boomgaard ten noordwesten van het huis achter het linker bijgebouw (voorheen koestal en koetshuis; zie hiervoor onderdeel 3);
- de met eiken, iepen, noten en essen beplante Lingedijk en de open ruimte ten zuiden daarvan die vrij zicht biedt op het stadje met de kerk.

Waardering

De TUIN- EN PARKAANLEG behorend tot de historische buitenplaats Heukelum is van algemeen cultuur-, tuinhistorisch en landschappelijk belang:

- wegens de middeleeuwse structuur waarbinnen de aanleg is geprojecteerd;
- wegens de nog zichtbare restanten van een formele 18de-eeuws lanenstelsel en de aanwezigheid van een daartoe horende ronde kom;
- wegens de aanleg in landschapsstijl die over het bestaande park is heen gelegd;
- wegens de aanwezigheid van het kasteel als middelpunt van de aanleg;
- wegens de afwisseling van lanen, open en gesloten gedeelten;
- wegens de sterke visuele en historische relatie tussen buitenplaats en stadje;
- wegens de ruimtelijke relatie van buitenplaats en de zich daarin bevindende opstallen;

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- wegens de ligging aan de rivier De Linge.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 512019

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	20 december 2004
Kadaster deel/nr	82927/163

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Heukelum		West Betuwe		Gelderland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Heidensweg	3			4161 AA	Heukelum		
Heidensweg	5			4161 AA	Heukelum		
Heidensweg	5 a	a		4161 AA	Heukelum		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Heukelum	D				450		
Heukelum	D				443		
Heukelum	D				429		

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 3: Bouwhuizen (op de bijbehorende kaart aangegeven met nr. 3).

Links en rechts van het voorplein liggen twee BOUWHUIZEN. Zij zijn tegelijk met de herbouw van het kasteel opgetrokken. Getuige een steentje in de gevel van het linker bouwhuis is dit in 1857 gewijzigd. Het linker bouwhuis deed dienst als koestal en later als koetshuis, het rechter was als orangerie of 'broeijerij' in gebruik. Sporen van de hoge ramen zijn onder de pleisterlaag verborgen. Het zijn sober uitgevoerde gebouwen op rechthoekige plattegrond van een bouwlaag onder een schilddak.

Waardering

De BOUWHUIZEN behorend tot de historische buitenplaats Heukelum zijn van algemeen cultuurhistorisch belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de eenvoudige en representatieve vormgeving;
- wegens de situering;
- wegens de functionele en ruimtelijke relatie tot de overige onderdelen van de buitenplaats.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Bouwhuis

Monumentnummer*: 512020

Status rijksmonument
Inschrijving register* 20 december 2004
Kadaster deel/nr 82927/66

Woonplaats* Heukelum
Gemeente* West Betuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Heukelum
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* Heukelum
Sectie* D
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 452

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 4: Inrijhek (Heidenslaan by 1; op de bijbehorende kaart aangegeven met nr. 4).

De entree naar de oprijlaan wordt gevormd door twee van 18de-eeuwse baksteen gemetselde pijlers met daarop een leeuw met de wapenschilden van Van Heeckeren links en dat van Heukelum rechts (XXB), waartussen oorspronkelijk een smeedijzeren hek. Op de hekposten een manlijk (links) en een vrouwelijk (rechts) wapenschild met afgekapte velden van hardsteen uit de 18de eeuw.

Waardering

Het INRIJHEK behorend tot de historische buitenplaats Heukelum van is belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens het type;
- wegens de functionele en visuele relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Tuin, park en plantsoen
Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 512021

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	20 december 2004
Kadaster deel/nr	82927/70

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Heukelum	West Betuwe	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Heukelum	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heukelum	D			452

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 5: Ophaalbrug Heidenslaan by 1; op de bijbehorende kaart aangegeven met nr. 5).

Voor de poorttoren bevindt zich een houten enkelvoudige OPHAALBRUG op bakstenen pijlers en landhoofden met natuurstenen stoep.

Waardering

De OPHAALBURG behorend tot de historische buitenplaats Heukelum van is belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens het type;
- wegens de ligging over de gracht in de as van het huis;
- wegens de functionele en visuele relatie met de overigen onderdelen van de buitenplaats.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Brug(L)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument